

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ
ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

«Մասնակցային դպրոց» կրթական հիմնադրամ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Խումբ 3՝ Պատմություն

Թեմա՝ Պրաբլեմային ուսուցման կազմակերպման գործընթացի դերակատարումը սովորողների վերլուծական կարողությունների զարգացման գործում

Հարց՝ Ինչ մեթոդ-հնարներով իրականացնել հետադարձ կապը սովորողների վերլուծական կարողությունները զարգացնելու գործընթացում

Հետազոտող՝ Մարիետա Թումանյան

Ուսումնական հաստատություն՝ ՀՀ Կոտայքի մարզի Ք. Բյուրեղավանի Ս. Վարդանյանի անվան ավագ դպրոցի ուսուցչուհի

Ղեկավար՝ Արամ Պողոսյան

ԿՈՏԱՅՔ 2022 թ.

Բովանդակություն

1. Նախաբան	էջ 1-2
2. Հետազոտական համատեքստ	էջ 2-3
3. Գործնական համատեքստ	էջ 4-5
4. Հետազոտական ընթացք	էջ 5-9
5. Տվյալների մշակում և վերլուծություն	էջ 10
6. Ամփոփում	էջ 11
7. Գրականություն	էջ 12
8. Հավելվածներ	

Պրոբլեմային ուսուցման կազմակերպումը առաջնությունների վերլուծական կարողությունների զարգացման համար

Պրոբլեմային է կոչվում այն ուսուցումը, որի ընթացքում առաջնությունները, ուսուցչի դեկլարությամբ, իրենց ունեցած գիտելիքների հիման վրա լուծում են պրոբլեմային խնդիրներ, հաղթահարում են պրոբլեմային իրավիճակներ, որոնում գործողության նոր եղանակներ, կարգավորում և կողմնորոշում իրենց գործունեությունը, գործադրում պրոբլեմային շարադրանքի, մասնակի որոնողական, հետազոտական մեթոդներ, ինֆորմայն ձևակերպում իրենց մտահանգումներն ու եզրահանգումները, հասնում վերջնական նպատակի:

Պրոբլեմային ուսուցման դասավանդման շրջանակներում ուսուցչի դերը իրական խնդիրներ առաջադրելն է: Այս մեթոդը հայտնի է նաև այլ անվանումներով, օրինակ՝ նախագծի վրա հիմնված դասավանդում: Ուսուցման այս ձևը ունի մի շարք առավելություններ՝

1. Զարգանում է սովորողների տրամաբանական մտածողությունը:
2. Ուսումնական նյութը դարձնում է պացուցելի:
3. Ուսումնական գործընթացը դարձնում է հուզական:
4. Ընձեռնում է միջառարկայական կապերից օգտվելու հնարավորություն:
5. Զեղբ բերված գիտելիքները երկար ժամանակ մտապահվում են:
6. Մեծանում է առաջնությունների ինֆորմացիոնություն կատարելու շրջանակը:

Պրոբլեմային դասավանդման մտավոր ակունքները սկիզբ են առել ամերիկացի փիլիսոփա մանկավարժ Ջոն Դյուլի առաջնություններից, որտեղ նա նշում էր, որ դպրոցները պետք է լինեն կյանքի իրական խնդիրների լուծման լաբորատորիաներ: Շվեյցարացի հոգեբան մանկավարժ Ժան Պիաժեն գտնում էր, որ օրինակելի մանկավարժությունը երեխային պետք է ներգրավի այնպիսի իրավիճակում, որտեղ նա բառիս ամենալայն իմաստով ինֆորմայն փորձեր, կանխագծումներ ու եզրահանգումներ կատարի, բացահայտի այլընտրանքային լուծման տարբերակներ:

Պատմություն առարկայի շրջանակներում պրոբլեմային ուսուցման ներդրումը զարգացնում է առաջնությունների վերլուծական կարողությունները: Ուսուցման հատուկ գծերն են խթանող հարցը կամ խնդիրը, օրինակ՝ <<Հայկական հարցը 1912-1914թթ>> թեմայում ընդհանրացնել մեծ տերությունների վերաբերմունքը Հայկական հարցի լուծման նկատմամբ և որոնողական, հետազոտական առաջնությունների, ֆննարկման հարցերի միջոցով գտնել լուծումներ:

Հետազոտական համատեքստ

Որպես հետազոտման խնդրահարույց թեմա ընտրվել է VIII դասարանի (մեր դպրոցը նեոարում է 5-12-րդ դդ.) մի շարք աշակերտների առաջադիմության հետ կապված հարցերը: Աշակերտներից մի քանիսը՝ Մոնթեն, Էլենը, Միլենան պատմում են դասը ամբողջությամբ, շատ լավ հիշում են տարերվերը, պատմական կերպարներին, սակայն չեն կարողանում վերլուծել կարևոր իրադարձությունների պատճառները, հետևանքները: Այս իրավիճակը ցույց է տալիս, որ այն հետազոտման կարիք ունի և եթե ցուցաբերվի նիշտ և նպատակային մոտեցում, ապա հնարավոր կլինի կարճ ժամանակահատվածում հասնել էական առաջընթացի: Երեխաներից յուրաքանչյուրի խնդիրը անհատական է, ուստի նպատակահարմար է, որ դիտարկվեն որպես առանձին դեպքեր:

Պրոբլեմային ուսուցումը ամենահարմար ուսուցման ձևն էր, որ կարճ ժամանակահատվածում ցույց կտար որոշակի արդյունքներ: Միանշանակ է, որ առավելագույն հաջողությունների կարճ ժամանակահատվածում հնարավոր չէ հասնել, սակայն ցանկացած դրական փոփոխություն կվկայի, որ նիշտ ուղու վրա ենք, իսկ եթե փոփոխություններ չլինեն հարկ կլինի փնտրել այլ ուղիներ: Ես կարծում եմ, որ վերը

նշված մեթոդը ամեն դեպքում կիրականացնի փոփոխություններ՝ հետաքրքիր դարձնելով դասը:

Կիրառված բնութագրել աշակերտներին, նրանց դասի թեման ներկայացնելու ուրույն ոճը:

1. Միլենան անգիր է անում դասը, սակայն հարցեր տալու դեպքում պարզ է դառնում, որ բացակայում են թեմայի շուրջ վերլուծական կարողությունները: Շատ պարտաճանաչ է, կատարում է ցանկացած հանձնարարություն, մեջբերումներ է անում սկզբնաղբյուրներից գեղարվեստական գրականությունից, բայց այստեղ և ամեն ինչ հեկված է մեխանիկական անգիրի վրա: Ստանում է 7 միավոր, որը համապատասխանում է թեմատիկ և գործնական աշխատանքների միավորներին: Չգտում է բարձրացնել գնահատականը, սակայն դա առայժմ չի հաջողվում:

2. Մոնթեն շատ խելացի հետաքրքրասեր աշակերտ է, շատ գեղեցիկ շարադրում է դասը, կարողանում է մեջբերումներ անել, հիշում է նախորդ տարիներին ուսումնասիրած թեմաները, պատմական կերպարներին: Դժվարանում է վերլուծական մտածողություն դրսևորելիս, օրինակ՝ ցիտի Պապ Թագավոր գործունեության կարևոր դրվագները (Բարեփոխումներ, Վիրավի ձակատամարտի հաղթանակը), սակայն չի կարողանում բացատրել, թե ինչու էլին անհրաժեշտ բարեփոխումները: Վրեժի գնահատականը ևս 7 է, սակայն հարկ է նշել, որ գրավոր աշխատանքները գրում է շատ հաջող:

3. Էլենը ուշիմ, խելացի, պարտաճանաչ աշակերտուհի է, սակայն ունի որոշակի անվստահություն իր ուժերի հանդեպ: Դասը ներկայացնելիս հանդիպում է դժվարությունների, քանի որ փաստերը չի կարողանում ներկայացնել ըստ տրամաբանական շղթայի, շատ հաճախ չի կարողանում վերլուծել կարևոր փաստերը, տալ տրամաբանական եզրահանգումներ, օրինակ՝ Իսրայել Օրու և Հովսեփի Էմիլի գործունեությունը նկարագրելիս չի գտնում ընդհանուր գծեր Աբգար Թոթատեցու գործունեության հետ, չնայած հնչեցվում է հարց, թե ի՞նչ գործիչների գիտե՞ք ու՞՞ միջնադարում: Գնահատվում է 8 միավոր, քանի որ միշտ բերում է լրացուցիչ տեղեկություններ, կարողանում է դասը ներկայացնել գծապատկերների աղյուսակների միջոցով:

VIII դասարանում կան բավականին ուշիմ և պատրաստակամ աշակերտներ, կան նաև ցածր առաջադիմություն ունեցող աշակերտներ: Այս հետազոտությանը կմասնակցեն բոլոր երեխաները, սակայն թիրախային խումբ կվերցվեն երեքը:

Պրոբլեմային դասերի համար ձևակերպվել են նպատակներ, որոնցից առաջնայինը աշակերտին օգնելն է զարգացնել իրենց մտավոր և հետազոտական հմտությունները, աշակերտին դարձնել ինֆորմային սովորողներ: Դրա համար ուսուցչի կողմից ընտրվել է հինգ չափանիշ:

1. Պետք է իրական լինի: Սա նշանակում է, որ խնդիրը պետք է խրախուսի լինի ոչ թե գիտության տվյալ ճշտության սկզբունքներին, այլ աշակերտի իրական կենսափորձին:

2. Խնդիրը պետք է որոշ չափով ոչ հստակ ձևակերպում ունենա, որպեսզի իր խորհրդավորությամբ ու խնդրաձուլությամբ գրավի աշակերտին:

3. Խնդիրը պետք է իմաստալից լինի և համապատասխանի աշակերտների մտավոր զարգացման մակարդակին:

4. Խնդիրը պետք է բավարար չափով ընդգրկուն լինի, որպեսզի ուսուցիչը հնարավորություն ունենա իրագործել իր ուսուցողական նպատակը:

5. Ցանկալի է, որ օրինակելի խնդրի լուծումը խմբային աշխատանք ներառի: Շատ կարևոր է, որ ուսուցիչը հաշվի առնի հետևյալ նկատառումը, թե իրավիճակը հետաքրքիր կլինի աշակերտների տվյալ խմբի համար:

Ժամանակակից դիպակտիկայում գործադրվում են պրոբլեմային ուսուցման երեք մակարդակներ՝

Առաջին — ուսուցիչն առաջադրում է պրոբլեմը, ձևակերպում այն և աշակերտներին ուղղում դեպի լուծման ուղիների ինֆորմային որոնումները:

Երկրորդ — աշակերտի մեջ դաստիարակվում է պրոբլեմը ինֆորմայինաբար ձևակերպելու և լուծելու ընդունակություն, իսկ ուսուցիչը միայն նշում է պրոբլեմը:

Երրորդ — ուսուցիչը նույնիսկ չի նշում պրոբլեմը, և աշակերտը ինֆորմայինաբար գտնում է և՛ խնդիրը, և՛ լուծումը:

Հետազոտության համար ընտրվել է ուսուցման առաջին մակարդակը, քանի որ դասի այս ձևը դեռ քիչ ծանոթ է աշակերտներին և կարիք ունի հետագա մշակման:

Պրոբլեմային ուսուցման գործընթացը հետազոտելու համար, ինչպես նշեցինք, ընտրվել է VIII դասարանը, որտեղ աշակերտները ուսումնասիրում են <<Հայաստանը XIX դարի առաջին կեսին>> թեման հետևյալ դասերով՝

I Արևելյան Հայաստանը XIX դարասկզբին

II Արևելյան Հայաստանի՝ Ռուսաստանին միացման նոր փուլը:

III Թուրքմենշայի պայմանագիրը: Պարսկահայերի վերաբնակեցումը:

IV Ռուսական վարչաձևի հաստատումը Արևելյան Հայաստանում:

Առաջին և երկրորդ դասերի համար ընտրվել է սովորական դասը, որը ձևակերպվում է որպես նոր նյութի ուսումնասիրություն, իսկ երրորդ և չորրորդ դասերի համար ընտրվել է խմբային աշխատանք: Առկա երեք տեսակի նախապես հանձնարարվել է ծանոթանալ հաշտուր Աբովյանի <<Վերջ Հայաստանի>> պատմավեպին՝ շեշտը դնելով Երևանի բերդի գրավման վրա, նաև տեղեկություններ հավաքել Վասիլ Բեհբուքովի, Վալերիան Մադաթովի, Իվան Պասկևիչի մասին: Երեխաները պիտի փաստեր իմանային նաև Ալեքսանդր Գրիբոյեդովի կենսագրությունից:

Աշխատանքի նկարագրություն համար նպատակահարմար է գտնվել ներկայացնել դասերը (պլանները հղումներում), դրանց ընթացքը, պրոբլեմային հարցերը: Մինչև դասը սկսելը ուսուցիչը ձևակերպում է դասի առանցքային, պրոբլեմային հարցեր: Կարևոր է, որ հարցերը բարդ չլինեն, որպեսզի աշակերտները կարողանան դրանք լուծել և խոչընդոտներից չհուսահատվեն:

Առաջին դասի թեման էր <<Արևելյան Հայաստանը XIX դարակազմին: 1804-1813թթ. ուսուցիչական պատերազմը>>: Որպես դասի տիպ ընտրվել է նոր նյութի ուսումնասիրությունը: Ուսուցիչը նախապես ներկայացրել է դասի պրոբլեմային, լուծում պահանջող հարցերը՝

1. Որն էր պատերազմի խորքային պատճառը (դիտարկել և ուսական, և՛ պարսկական կողմի մոտեցումը):

2. Մանրամասն հետազոտել Արևելյան Հայաստանի վարչատարածքային բաժանման ձևերը և պարսիկների վարած քաղաքականությունը հայ ժողովրդի նկատմամբ: Բաժնու վեպերը <<Սալբի>>, <<Հարեմ>>:

3. Որն էր հայ ժողովրդի դիրքորոշումը և ինչու: Առաջին դասը սկսվել է խթանման վուլով: Թիրախային խմբի աշակերտներից էլենը բավականին աշխատանք է կատարել և սկսեց թվականներով որոնք միմյանց հետ կապված էին՝ 387, 591, 1555, 1639, 1783: Առկա երեք տեսակի բացատրեց, որ սրանք Հայաստանի տարբեր տարիների բաժանման և օտարների տիրապետության տակ հայտնվելու թվերն էին, իսկ պատերազմի պատճառներից ամենագլխավորը այն փաստն էր, որ և՛ Պարսկաստանը և՛ Ռուսաստանը նպատակ ունեին տիրանալու Հարավային Կովկասին: Հայ ժողովուրդը հայտնվել էր շատ դժվար կացության մեջ, քանի որ կարգրել էր իր անկախությունը: Մոնթեն ուսուցիչություն դարձրեց 1783 թվականին, որը թվերի շարքի տրամաբանության մեջ չէր, սակայն անմիջականորեն առնչվում էր ուսուցիչի Հարավային Կովկասը նվաճելու փաստի հետ: Առկա երեք վերհիշեց, որ սա Գեորգիելսկի դաշնագրի թիվն է, երբ Արևելյան Վրաստանը մտավ Ռուսական կայսրության հովանու տակ և փաստացի սկսվեց Հարավային Կովկասի նվաճումը ուսուցիչի կողմից: Միլենան տեղեկություններ էր բերել Արևելյան Հայաստանի վարչատարածքային բաժանման, հայերի վիճակի մասին՝ ծանոթանալով և որպես սկզբնաղբյուր վերցնելով Բաժնու վեպերը: Առկա երեք տեսակի նոր պես պրոբլեմային հարց վերցրել էր հայերի ծանր վիճակի խորքային պատճառները՝ շեշտը դնելով այն հանգամանքի վրա, որ Արևելյան Հայաստանը հայաթափվում էր, և բնակեցվում էր մահմեդականներով:

4. Առկա երեք տեսակի նոր պես ֆենոթիպի հարց վերցրել էին, թե որն է հայ ժողովրդի դիրքորոշումը 1804-1813թթ. ուսուցիչական պատերազմի ժամանակ և ինչպես կվարվեին իրենք: Էլենը և Միլենան նշեցին, որ սա հայ ժողովրդի

համար մեծագույն պրոբլեմ էր: Ցանկացած կողմին օժանդակելու դեպքում ստանալու էին մյուս կողմի անբարյացակամ վերաբերմունք: Մոնթեն ճեղք, որ այս պրոբլեմը լուծելիս հաշվի կառնեք այն փաստը, որ ուսու ժողովուրդը քրիստոնյա է և նրանից ակնկալվում է ավելի մարդասեր վերաբերմունք: Որպես պրոբլեմային հարց վերցվել էր նաև Գյուլիստանի պայմանագիրը, որը հանգուցալուծեց 1804-1813թթ. ուսու-պարսկական պատերազմը: Միլենան ճեղք, որ շատ կարևոր էր Արևելյան Հայաստանի մի գգալի մասի անցումը Ռուսաստանի կայսրությանը: Առաջնությունը կազմել էին նաև պատերազմի վերաբերյալ ժամանակագրական աղյուսակ: ± ±

Ամփոփելով առաջին հետազոտական դասը կարելի է ճշել, որ այն հաջողված էր, թիրախային խմբի առաջնությունը կարողացան որոշ չափով վերլուծել խորհային, պրոբլեմատիկ խնդիրները և դրանց հանգուցալուծումը: Ուսուցիչը իր մաս նշումներ արեց, վեր հանեց դասի դրական և բացասական կողմերը:

Դրական — որոշակի չափով վերլուծվեցին պրոբլեմային հարցերը, երեխաները աշխատել էին նոր նյութի հետ, ունեին մեջբերումներ գեղարվեստական գրականությունից, կարողացան մեկնաբանել ուսու-պարսկական հարաբերությունները և հայ ժողովրդի դիրքորոշումը:

Բացասական — մի շարք փաստերի շարադրանքը թերի էր, կարիք ուներ հղման, շատ տեղերում պրոբլեմային հարցերը մնացին թերի լուծումներով:

Երկրորդ դասի թեման հետևյալն էր <<Արևելյան Հայաստանի՝ Ռուսաստանին միացման նոր փուլը>>: Դասի տիպ նոր նյութի հաղորդումն էր՝ պրոբլեմային հարցերի ֆննհարկումով: Սկզբում երեխաները վերհիշում են նախորդ դասի առանցքային խնդիրները: Երեխաները ծանոթացել էին նոր թեմային, և դասը սկսվում էր Խաչատուր Աբովյանի <<Վերք Հայաստանի>> վեպի մի հատվածով՝ <<Քանի որ մեր բերանումը շունչ կա, պետք է գիտեք-ցերեկ մեր քառած օրերը մտքընկերս բերենք ու ուսի երեսը տեսնելիս՝ երեսներին խաչ հանենք, Աստծուն փառք տանք, որ մեր աղաթը լսեց, մեզ ուս թագավորի հզոր, աստվածահաստ ձեռի տակը բերեց>>: Ուսուցիչը ձևակերպում է հարցը <<Ինչու էր Խ. Աբովյանը ոգևորված ուսուների հաղթանակով, որն էր ուսական գործի գլխավոր նպատակը>>:

Խթանման փուլում առաջնությունը ներկայացնում են պատերազմի պատճառները: Էլենը պատմում է դասի սկիզբը՝ ժեշտը դնելով այն հանգամանքի վրա, որ Աբաս Միրզան առաջինը խախտեց Գյուլիստանի պայմանագիրը: Հարց — ինչու, որն էր պարսից արքունիքի խնդիրը, պատասխան — չէին հաշտվում Արևելյան Հայաստանի մի մասի կորստի հետ: Հարց — ինչ էին ուզում ուսուները, պատասխան — նվաճել Արևելյան Հայաստանը: Հարց — եթե պարսկական գործը առաջինը չհարձակվեք կսկսվեք քաղաքում պատերազմը, պատասխան — այո, քանի որ Ռուսական կայսրության նպատակը ողջ Հարավային Կովկասի նվաճումն էր: Իմաստի ընկալման փուլում Մոնթեն և Միլենան լրացրեցին T աձև աղյուսակը, որը ներառում էր պատերազմի պատճառները և հետևանքները: Առաջնությունը մեկնաբանում են Խ. Աբովյանի խոսքերը՝ ժեշտը դնելով հետևյալ խնդրի վրա. լուծվեցի ն արդյոք հայ ժողովրդի խնդիրները:

Կռադասման փուլում դարձյալ օգտագործվեց T աձև աղյուսակ, որի նպատակն էր պատասխանել հետևյալ հարցերին ինչ գիտեինք և ինչ խմացանք: Երկրորդ հարցը նաև դառնում է ֆննհարկման հարց երեխաները խոսում են

կամավորական ջոկատների մասին. Հարց- նիւտ էր արդյո՞ք հայ ժողովրդի ուսամետ քաղաքացիները:Մոնթեն գտնում էր, որ ոչ, քանի որ մեծացնում էր պարսիկների առանց այն էլ վատ տրամադրվածությունը հայերի նկատմամբ:Էլենը գտնում էր, որ հարկավոր էր բարձրացնել համընդհանուր ազատագրական շարժում: Միլենան գտնում էր, որ ուս զինվորներն են բերելու հայ ժողովրդի փրկության բանալին:Երեխաները նորից են կարդում Խ.Աբովյանի խոսքերը, փորձում են բացատրել, թե ինչ տվեց Արևելյան Հայաստանի Ռուսաստանին միացումը, փրկվեց արդյոք հայ ժողովուրդը բնաջնջումից:

Ամփոփելով երկրորդ հետազոտական դասը՝ կարելի է եզրակացնել, որ աշակերտների մոտ կային որոշակի դրական տեղաշարժեր, որոնք ներկայացվում են աղյուսակի տեսքով

Մոնթե	6	7
Էլեն	7	8
Միլենա	7	7

Զնայած պրոբլեմային հարցերը խորապես չմեկնաբանվեցին, սակայն սկսեցին հայտնվել, որ կար որոշակի առաջընթաց:Շատ գոհացուցիչ էր, որ Մոնթե սկսել է հարցերին ավելի խորֆային նայել, տալիս է ավելի հանգամանակից մեկնաբանություններ:Կարևոր է նաև այն փաստը, որ երեխաները սկսել են աշխատել սկզբնաղբյուրների հետ, իսկ սա հնարավորություն է տալիս ավելի արդյունավետ ֆինարիել և լուծել պրոբլեմային հարցերը:

Երրորդ և չորրորդ դասերը անցկացվելու են խմբային աշխատանքի ձևով:Այս երկու թեմաների մասին աշակերտներին նախապես տրվել էին ուղեկցող հարցեր, լրացուցիչ հարցեր, որոնք ավելի մտաշնչելի կդարձնեն դասերի ուսումնասիրումը:Երեխաներին հանձնարարվել էր նաև տեղեկություններ գտնել Ալեքսանդր Գրիբոյեդովի մասին: Որպես պրոբլեմային հարց երրորդ դասի համար վերցնում է հետևյալը. <<Ինչու է տեղի ունեցավ հայերի վերաբնակեցումը, ինչ կլինեք հայ ժողովրդի հետ, եթե մնային պարսիկների տիրապետության խոյ, Սալմաստի, Մակուի գավառներում>>:Եթե խաներին տրվել էր նաև հետևյալ խնդիր հարցադրումը. <<Ինչպես իրենք կձևակերպեին Թուրքմենչայի պայմանագիրը, որն էր պայմանագրի հայանպաստ կետը>>:

Դասի թեման էր <<Թուրքմենչայի պայմանագիրը: Պարսկահայերի վերաբնակեցումը>>: Դասարանը բաժանվում է 3 խմբի:Խմբերը նախորդ ծանոթացել էին և՛ դասին և՛ դասից բխող պրոբլեմներին:Խթանման փուլում երեխաները տեղեկություններ են տալիս ուս-պարսկական պատերազմների և հայ

ժողովրդի մասնակցության մասին, դուրս է գրում 1826-1828թթ. ուսու-թուրքական պատերազմի կարևոր իրադարձությունները: II խումբը ներկայացնում է Թուրքմենչայի պայմանագրի դրույթները՝ սրամագրի միջոցով համեմատելով այն Գյուլիստանի պայմանագրի հետ: III խումբը ֆննարկման հարցի միջոցով ներկայացնում է հայերի վերաբնակեցման փաստը:

Իմաստի ընկալման փուլում ուսուցիչը խմբերին տալիս է պրոբլեմային հետևյալ հարցերը, որոնց շուրջ նախօրոք կատարվել էին հետազոտություններ:

I խումբ — Ինչպիսի ն պիտի լիներ հայերի դիրքորոշումը 1826-1828թթ. ուսու-պարսկական պատերազմի ժամանակ: II խումբ — Կարևո ր էր արդյոք պայմանագիրը հայ ժողովրդի համար, ինչպես կձևակերպելին պայմանագիրը իրենք, որ կետերը կառանձնացնեին որպես հայանպաստ: Մտնքեն կատարել էր պայմանագրի բոլոր կետերի ուսումնասիրությունը և առանձնացրել էր հետևյալ կետերը.

1. Երևանի և Նախիջևանի խանության անցումը Ռուսաստանին:

2. Պայմանագրի 13-րդ հոդվածը՝ Գերիների փոխանակումը:

Առակերտը շատ

հաջող մեկնաբանեց, թե ինչու է առանձնացրել հատկապես սրանք, նաև 13-րդ հոդվածը կապեց մերօրյա դեպքերի հետ: Ուսուցչի հարցի, թե հետևյալ պատմական կերպարներից, (Ի. Պասկևիչ, Ա. Գրիբոյեդով, Վ. Մաթադով) ով է իրեն ավելի դուր գալիս, Մտնքեն նշեց Ա. Գրիբոյեդովին, որպես մարդ, ով փորձում էր պայմանագրի կետերը դարձնել հայանպաստ: Որպես իր կողմից խնդրի լուծում առակերտը առաջարկեց ավելացնել կետ, ըստ որի բարելավվելու էին հայ ժողովրդի վիճակը դրանում: ±

III խումբը, որի մեջ էին և՛ Միլենան, և՛ էլենը, ներկայացրեցին հայերի վերաբնակեցման փաստը: Այստեղ առակերտուհիները այն կարծիքի էին, որ խնդիրը հայ ժողովրդի նկատմամբ պարսից իշխանությունների վատ վերաբերմունքն էր, որի ձևավորման գործում մեծ դեր էր խաղում հայերի ուսամետ ֆաղափականությունը: Հայ ժողովուրդը Ռուսաստանի տիրապետության տակ անցնելը դիտում էր որպես փրկություն:

Կռադատման փուլում խմբերը ներկայացնում են իրենց ֆննարկումների արդյունքները՝ կատարելով ֆառաբաժան վարժությունը:

Ամփոփելով երրորդ հետազոտական դասը՝ կարելի է ասել, որ կար որոշակի առաջընթաց: Վերլուծելով առաջընթացի պատճառները՝ կարելի է ասել, որ լրացուցիչ տեղեկությունների հավաքագրումը, հարցերի շուրջ ավելի շատ տեղեկություններ ստանալը զարգացնում է վերլուծական կարողությունները: Մեծ դեր են խաղում նաև պրոբլեմային իրավիճակները և դրանց հանգուցալուծումները: Մտնքեի մոտ կար շատ մեծ առաջընթաց սա կապված էր նաև նյութի հետաքրքիր լինելու հետ: Միլենան երրորդ դասին ակտիվ չէր, իսկ էլենը բավականին հաջող ձևակերպեց պարսկահայերի ծանր վիճակը որպես պրոբլեմ և վերաբնակեցումը որպես լուծում՝ կարևորելով նաև Արևելյան Հայաստանի ժողովրդագրական պատկերի փոփոխությունը (ավելացավ հայերի թիվը):

Վերջին հետազոտական դասի թեման հետևյալն էր <<Ռուսական վարչաձևի հաստատումը Արևելյան Հայաստանում>>: Ինչպես արդեն նշել ենք, այս անգամ ևս կիրառվեց խմբային աշխատանքը: Դասարանը բաժանվեց երեք խմբի: Խմբերին նախօրոք հանձնարարվել էր դուրս գրել դասից պրոբլեմային հարցեր, որոնց լուծումները իրենք պետք է առաջարկեին I խումբ հայ ժողովրդի ցանկությունը ունենալ ինքնավարությունը և որպես խնդիր – որն էր դրա խոչընդոտը: II խումբ ինչու Հայկական մարզը վերածվեց Երևանի նահանգի, III խումբ – որն էր եկեղեցական կանոնադրության նպատակը: Խթանման փուլում կատարվեց մտազրույց <<Ինքնավարություն>> հասկացության շուրջ: Իմաստի ընկալման փուլում I խումբը, որի մեջ ընդգրկված էր էլենը, սկսում է ֆննարկել առաջադրված հարցը: Որն էր հայկական ինքնավարության կարևորությունը և ինչու Ռուսական կայսրությունը չգնաց հայերին ընդառաջ: Այստեղ աշակերտուհին հանդիպեց դժվարության, չկարողանալով պատասխանել հարցին: Մոնթեն պատասխանեց, լեզուը դնելով այն փաստի վրա, որ ինքնավարությունը ուղիղ հանապարհ էր դեպի անկախություն: II խումբը կազմել էր ժամանակագրական աղյուսակ՝ ներկայացնելով Արևելյան Հայաստանի վարչատարածքային բաժանման ընթացքը: Նրանք նաև որպես խնդիր վերցրին և մեկնաբանեցին, թե ինչու Հայկական մարզը վերածվեց Երևանի նահանգի: III խումբը ֆննարկման հարցի միջոցով ներկայացրեց, թե որն էր 1836 թվականի մարտի 11-ի եկեղեցական կանոնադրության նպատակը: Դ՝ աձև աղյուսակի միջոցով ներկայացվեցին դրական և բացասական կողմերը: Այս դեպքում ևս կռապատման փուլը ավարտվեց քառաբաժանով:

Զորքորդ դասը բավականին արդյունավետ էր, սակայն մտահոգիչ էր այն փաստը, որ Միլենան դարձյալ հանդիպում էր դժվարությունների պրոբլեմները վերլուծելիս և դրանց հանգուցալուծումները գտնելիս: Զգալի առաջընթաց կար Մոնթեի և էլենի մոտ: Հարկ էր նշել Մոնթեի հուզական վերաբերմունքը ուսուցարսական պատերազմների նկատմամբ, որը արտահայտվեց Օսականի ձախատամարտի մասին խոսելիս:

Տվյալների մշակում և վերլուծություն

Ամփոփելով բոլոր չորս դասերը կարելի էր դրանց արդյունքները ներկայացնել աղյուսակի տեսքով: Աղյուսակը կազմելիս հաշվի էր առնվել այն փաստը, որ հետազոտման ժամանակահատվածը կարճ էր

	I դաս	II դաս	III դաս	IV դաս
Մոնթե	6	7	8	8

Ֆլեկ	7	8	8	8
Միլեկ	7	7	7	7

Միլեկայի հետ աշխատելիս և արդյունքներ ակնկալելիս հարկավոր է գտնել նոր, ավելի արդյունավետ մոտեցումներ:

Ինչպես արդեն նշեցինք մերոգի էությունը պրոբլեմային ուսուցման ստեղծումն է, որը նպաստում է աշակերտների մտածողության մակարդակի բարձրացմանը: Այն ընձեռում է ստեղծված իրավիճակը գիտակցելու, առաջադրված խնդրում եղած հակասությունները հայտնաբերելու, անհայտը որոնելու, ունեցած գիտելիքները փորձարկելու, պրոբլեմը լուծելու, վերջնական նպատակին հասնելու հնարավորություն:

Պատմության դասերը արդյունավետ դարձնելու համար պրոբլեմային ուսուցումը անհրաժեշտ է: Այն տալիս է մտորելու, նոր բան փնտրելու, հայտնաբերելու, վերլուծելու հնարավորություն: VIII դասարանում անցկացված չորս դասերի առաջադրած խնդիրները և հարցերը ունեցան կարճաժամկետ, փոքր-ինչ մակերեսային բնույթ: Դա էր հիմնական պատճառը, որ չվերցվեցին խորքային, պրոբլեմային հարցեր, որոնց հետազոտությունը կսկեր շատ ավելի երկար: Մակայն հարցադրումները, պրոբլեմների առաջադրումը, դրանց շուրջ մտորումները թույլ են տալիս աշակերտներին հասնել որոշակի հաջողությունների:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Եթե կատարվի անդրադարձ բոլոր 4 դասերին, կարելի է ասել, որ պրոբլեմային ուսուցմանը կնպաստեն նաև գործնական աշխատանքները, ռեֆերատները: Գործնական աշխատանքները կարող են լինել սկզբնադրյալի ուսումնասիրությունը, սահմանային հարցերը: Արդյունավետ կլինեն նաև այն մեթոդը, երբ երեխաները իրենք հենց սկզբնադրյալից կգտնեն և կուսումնասիրեն խնդիրները:

Ինչպես արդեն նշվել է նախորդ բաժնում, հետազոտական աշխատանքի ժամանակը կարճ էր և ընտրվել էին հիմնականում մակերեսային պրոբլեմային հարցեր: Ավելի երկար ժամանակ ունենալու դեպքում կարելի էր

հանձնարարել այնպիսի խնդիրներ, որոնց լուծելու համար հարկավոր կլինեին մի քանի թեմաներ՝ շաղկապելով հիմնական գաղափարները: Կարելի էր նաև մտածել և ցածր առաջադիմությամբ աշակերտներին հանձնարարել ուսումնասիրության համար ավելի մատչելի առօրեական հարցեր:

Պրոբլեմներ առաջադրելը երեխային դարձնում է ավելի մտածող, տրամաբանող: Լինում են շատ դեպքեր, երբ աշակերտը հենց խնդրահարույց հարցի միջոցով է հասկանում և մեկնաբանում նոր դասը: Հատկապես պատմության առարկան սովորողի առաջ բացում է անսպասելի հնարավորություններ զգալու, կարծիքը վերանայելու համար: Խմբային աշխատանքը ևս նպաստում է այս ամենին:

Հետազոտական աշխատանքը շատ հետաքրքիր ընթացք ունեցավ, աշակերտների մտքերը, գաղափարները երևացին յուրովի: Այսպիսի դասերը պետք է, սրանք նաև հուշում են ուսուցչին, թե որտեղ են թերանում աշակերտները: Կան աշակերտներ, որոնց ունակությունները մինչև վերջ էլ չեն բացահայտվում և զանազան մեթոդների կիրառումը ցույց է տալիս դրանց արդյունավետության աստիճանը: Շատ կարևոր էր, որ երկու աշակերտների մոտ /Մոնթե, Էլեն/ արդյունքը երևաց բավականին արագ:

Ավարտելով հետազոտությունն ուզում եմ մեջբերել ուսուցչուհու նշանավոր ֆիլոսոֆու Դմիտրի Մենդելեևի խոսքերը <<Ուսուցիչների ամբողջ հպարտությունը աշակերտների մեջ է, իրենց ցանած սերմերի անի մեջ>>:

Գրականության ցանկ

1 Ամիրջանյան Յ., Մանկավարժություն, Երևան 2005

2. Կառուցողական կրթության հիմքերը և մեթոդները Ա. Առնաուդյան, Ի. Օհանովա, Գ. Հովհաննիսյան, Ա. Զոհրաբյան, Ք. Գրիգորյան, Մ. Դավթյան Երևան 2004

3. Подласый ИП., Педагогика в двух томах., М., 2002